

Lietuvos Respublikos energetikos ministerijai

2024 m. liepos 2 d., Nr. 24-069VK

Kopija:

*Lietuvos Respublikos Seimo Energetikos ir darnios
plėtros komisijos nariams***LVK POZICIJA DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ELEKTROS ENERGETIKOS ĮSTATYMO NR. VIII-1881 16 IR 22 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 73(3) STRAIPSNIU ĮSTATYMO PROJEKTO**

Lietuvos verslo konfederacija (toliau – LVK), viena didžiausių verslo organizacijų Lietuvoje, atstovaujanti tiek saulės ir vėjo parkus, tiek įmones, įsirengusias didesnės kaip 100 kW įrengtosios galios saulės elektrines, teikia nuomonę dėl Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo Nr. VIII-1881 16 ir 22 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 73(3) straipsniu įstatymo projekto (Reg. Nr. 24-10416; toliau – Įstatymo projektas).

LVK supranta priežastis, paskatinusias Įstatymo projekto parengimą – Lietuvoje sparčiai augant elektros energijos iš atsinaujinančių energijos išteklių (AEI) gamybos pajėgumams, prioritetu tampa siekis užtikrinti saugų ir nepertraukiamą šių darbų, ypač suprantant tai, kad decentralizuotos elektros energijos gamybos atveju, gavus prieigą prie saulės ir vėjo elektrinių ar elektros energijos kaupimo įrenginių veiklą kontroliuojančios įrangos gali iškilti grėsmė tinklo stabilumui. **Vis dėlto, LVK abejoja, ar pasirinktos reguliavimo priemonės yra proporcingos ir pasiūlytos įvertinus siūlomo teisinio reguliavimo naudą ir sąnaudų santykį, ypač atsižvelgiant į kitus priimamus įstatymus, kuriais siekiama sustiprinti versle taikomas kibernetinės saugos priemones.**

Pirma, LVK pasigenda siūlomo teisinio reguliavimo priemonių kaštų ir sąnaudų analizės, reguliavimo alternatyvų vertinimo. Energetikos ministerija su valstybės valdomomis įmonėmis nesunkiai galėjo įvertinti, kiek verslui kainuos Įstatymo projektu siūlomų reikalavimų įgyvendinimas, nes turi duomenis, kiek didesnės nei 100kW galios įrengimų turime Lietuvoje. LVK vien savo bendruomenės kontekste fiksuoja milijoninius papildomus kaštus (apie 100 tūkst. Eur/MW) siekiančius vien esamų įrengimų atitiktai siūlomam reguliavimui užtikrinti, neskaičiuojant papildomų kaštų, kurie kiltų visiems ekonomikos dalyviams dėl aukštesnių kaštų statant naujas saulės ir vėjo elektrines ir energijos kaupimo įrenginius. LVK nuomone, Energetikos ministerija galėjo nesunkiai įvertinti šiuos kaštus. Nepaisant to, Įstatymo projekto aiškinamajame rašte teigiama, kad „Neigiamų pasekmių priėmus siūlomą Įstatymo projektą nenumatoma“. Energetikos ministerija taip pat galėjo įvertinti siūlomo reguliavimo alternatyvas, atsižvelgiant į tai, kad pasirinkant kibernetinės saugos priemones visuomet privalo būti įvertintos ne tik rizikos, bet ir kaštai, reikalingi rizikoms minimizuoti.

Pagrindiniai kaštai, kilsiantys iš siūlomo reguliavimo, atsiranda dėl to, kad pakeisti programinę įrangą nėra paprasta. Kitiškos kilmės galios keitikliai (inverteriai) yra parduodami kartu su įdiegta programine įranga. Jos pakeisti savaime nėra įmanoma. Prisitaikymui prie reguliavimo reiktų išmontuoti galios keitiklius, nusipirkti ir įdiegti naujus (brangesnius) ir perprogramuoti visą elektrinę.

Itin svarbu, kad tektų keisti įrangą, kuri nebūtų laikytina atsipirkusi ir nudėvėta. Šios garantinis laikotarpis daugumoje elektrinių taip pat nėra pasibaigęs. Dėl to įmonėms tektų priimti ekonomiškai neracionalius sprendimus siekiant atitikti siūlomą reguliavimą. Dėl to nukentėtų saulės ir vėjo parkų valdytojai, kurie dalį ar visą generuojamą elektrą parduoda pagal elektros pirkimo-pardavimo sandorius. Įmonės, dalis kurių saulės elektrinės įsirengė dar net anksčiau, nei Kinijos Liaudies Respublika buvo nurodyta kaip Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui ir nacionalinio saugumo

interesų užtikrinimui grėsmę kelianti valstybė, taip pat patirtų papildomų kaštų, nes atliekant prisitaikymo prie reguliavimo darbus reiktų sustabdyti elektros gamybos įrenginius, pirkti brangesnę elektros energiją iš tinklo. Taigi, dėl reguliavimo neproporcingai didelė finansinė našta kiltų būtent tiems subjektams, kurie jau valdo didesnes kaip 100 kW įrengtosios galios saulės ir vėjo elektrines. Pridėtina, kad projektas neigiamai vertintinas ir poveikio aplinkai požiūriu, atsižvelgiant į tai, kad inverterius su kuniška programine įranga reikėtų šalinti ir į jų vietą statyti naujus.

Antra, kyla pagrįstų klausimų dėl siūlomų teisinio reguliavimo priemonių proporcingumo siekiant įstatymo projekto tikslų, ypač kalbant apie reguliavimo taikymą jau rengiamoms įrengti ar įrengtoms didesnės nei 100kW galios saulės ir vėjo elektrinėms. Lietuvoje atsinaujinanti energetika vystosi itin sparčiai – įrengtoji saulės ir vėjo elektrinių galia nuo 2018 m. iki 2023 m. pabaigos išaugo atitinkamai 13,51 ir 2,3 karto.¹ Remiantis Nacionalinės darbotvarkės „Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategija“ 2024–2050 m. rodikliais, iki 2030 m. Lietuvoje planuojama turėti įrengtos 5,9 GW sausumos ir jūros vėjo elektrinių, ir 4,5 GW saulės elektrinių galios, kai tuo tarpu šiuo metu yra įrengta atitinkamai 1,288 GW ir 1,165 GW. Atsižvelgiant į iš esmės eksponentinį įrengtosios galios Lietuvoje augimą ir planuojamą dar spartesnę elektros energijos gamybos iš AEI pajėgumų vystymą, šiuo metu įrengti elektros energijos gamybos iš AEI ir elektros energijos kaupimo įrenginiai 2030 m. sudarys tik labai mažą dalį visos šalyje įrengtosios galios. Dėl to labai svarbu įvertinti realią naudą taikyti reikalavimus jau veikiantiems įrenginiams, kurių pritaikymas siūlomiems reikalavimams pareikalautų neproporcingai daug investicijų.

Trečia, įstatymo projektu siūlomas reguliavimas pasiūlytas neįvertinus paties verslo taikomų kibernetinio saugumo užtikrinimo priemonių ir Seime dar šią sesiją ketinamo priimti Kibernetinio saugumo įstatymo Nr. XII-1428 pakeitimo įstatymo, kuriuo pastarasis įstatymas būtų dėstomas nauja redakcija ir kuriuo į nacionalinę teisę bus pilnai perkelta 2022 m. gruodžio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2022/2555 dėl priemonių aukštam bendram kibernetinio saugumo lygiui visoje Sąjungoje užtikrinti, kuria iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 910/2014 ir Direktyva (ES) 2018/1972 ir panaikinama Direktyva (ES) 2016/1148 (toliau – TIS 2 direktyva). Įgyvendinant TIS 2 direktyvą, siekiama numatyti ypatingos svarbos sektorius, tarp kurių patenka ir energetikos sektorius. Atitinkamai, naujojo Kibernetinio saugumo įstatymo nuostatos bus taikomos ir elektros energijos gamintojams, taip pat eilei sektorių, kuriuose veikiančios įmonės gali valdyti didesnes kaip 100 kW įrengtosios galios saulės ir vėjo elektrines (pvz. maisto gamybos sektoriui).

Šiame kontekste pažymėtina, kad įmonės, valdančios didesnės nei 100kW galios saulės ir vėjo elektrines, visų pirma pačios nukentėtų kibernetinio įsilaužimo atveju, todėl yra įsidiegusios eilę kibernetinės saugos priemonių. Tai taip pat turi būti įvertinta siūlant naujas teisinio reguliavimo priemones.

Ketvirta, siūlomi reikalavimai taip pat gali mažinti Lietuvos konkurencingumą vystyti elektros gamybos iš AEI pajėgumus. Užsienio kapitalo elektros gamybos iš AEI vystytojai taip pat vertina, kokiose šalyse joms yra ekonomiškai palankiau vystyti elektros gamybos pajėgumus. Siūlomas reguliavimas neišvengiamai didintų saulės ir vėjo parkų bei elektros kaupimo įrenginių vystymo kaštus, kas lemtų konkurencinių sąlygų Lietuvoje pablogėjimą lyginant su šalimis, kuriose siūlomas reguliavimas negalioja. Dėl to reguliavimo priemonės privalo būti kuo proporcingesnės siūlomam tikslui pasiekti.

¹ Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, LVK:

- **Nepitaria Įstatymo projektui;**
- Prašo parengti Įstatymo projekto tikslams pasiekti skirtų teisinio reguliavimo alternatyvų vertinimą, įvertinant kiekvienos alternatyvos naudą ir sąnaudas, ir poveikį ekonomikai, konkurencijai, valstybės finansams, aplinkai ir klimato kaitai, administracinei naštai, ir Lietuvos konkurencingumui. Vertinimo kontekste taip pat įvertinti, ar (kodėl) naujojo Kibernetinio saugumo įstatymo, kuriuo bus pilnai įgyvendinama TIS 2 direktyva, nuostatos nėra pakankamos Įstatymo projekto tikslams pasiekti.

Prašome LVK įtraukti į tolesnį Įstatymo projekto rengimo ir svarstymo procesą. Dėkojame už bendradarbiavimą.

Pagarbiai

Generalinis direktorius



Emilis Ruželė